

Кудряшов С. В.,

завідувач відділу моніторингу проблемних активів
ЗАТ КБ "ПриватБанк"

ДОХІДНІСТЬ СПОЖИВЧОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Питанням ефективності банківського кредитування приділяється останнім часом досить значна увага. Разом з тим у сучасних дослідженнях, присвячених цій актуальній темі, недостатньо проводиться порівняльний аналіз ефективності споживчого кредитування та банківських позик корпоративних клієнтів. Досить рідко здійснюється аналіз чинників, що сприяють швидкому розвитку споживчого банківського кредитування в Україні. У роботі запропоновано методи розрахунку ефективності споживчого кредитування та кредитів, що надаються юридичним особам. Визначено основні переваги споживчих позик, що спонукають банки розвивати саме цей вид кредитування в останні декілька років.

Проблеми розвитку споживчого кредиту досліджують такі вчені, як А. М. Мороз, А. А. Пересада, М. І Савлук, Д. Г. Лук'яненко, М. А. Козоріз, С. М. Самець, С. С. Осадець та ін. Але багато питань, пов'язаних з проведенням операцій з кредитування фізичних осіб, потребує подальшого дослідження.

До основних чинників, що впливають на ефективність кредитних операцій, належать: попит на банківські продукти з боку споживачів; рівень дохідності кредитних операцій; динаміка показників стандартного кредитного портфеля з підтриманням мінімальної частки портфеля проблемних позик; придатність банківських програм поєднувати у собі інші супроводжуючі фінансові продукти; наявність адекватної ресурсної бази для фінансування кредитів та зважена політика їх використання.

Останніми роками спостерігається значне випередження попиту на послуги споживчого кредитування у порівнянні з корпоративними позичками. Так, з 01.01.2003 р. по 01.01.2006 р. обсяги споживчих кредитів збільшилися на 918 % у той час, як позички, надані корпоративним клієнтам, зросли всього на 185 %.

Для порівняння ефективності споживчого кредитування з корпоративним кредитуванням необхідно провести розрахунки рентабельності кредитних портфелів за один рік. Середня відсоткова ставка з кредитування юридичних осіб становить 23,7 % річних у національній валюті і 16,25 % — у доларах США. При цьому ставки за депозитами фізичних осіб, що більшою мірою фінансують кредитні проекти, становлять 15,28 % та 8,83 % річних відповідно¹. Для розрахунку доходів, отриманих від корпоративного кредитування, скористаємося кредитним портфелем ПриватБанку станом на 1 січня 2005 р. Сума кредитного портфеля юридичних осіб становила 6,7 млрд грн. За величину середнього дисконту забезпечення предметами застави можна взяти 30 %. Середній клас позичальників — "Б".

Ресурсна база з урахуванням формування резервів на залучені кошти:
 $\frac{6,7}{0,94} = 7,13$ млрд грн. Витрати банку, пов'язані з користуванням ресурсів:

$7,13 \cdot 0,153 = 1,09$ млрд грн. Сальдо проблемних кредитів – 450 млн грн.

Для розрахунку резерву від можливих кредитних втрат для нестандартних кредитів ($PK_{\text{пробл.}}$) доцільно прийняти найвищу класифікацію проблемних кредитів “сумнівна”:

$$PK_{\text{пробл.}} = \left(450 - \frac{450}{0,7} 0,15 \right) 0,5 = 176,78 \text{ млн грн.}$$

Для розрахунку резерву від можливих кредитних втрат для стандартних кредитів (PK) відрахуємо від сальдо стандартного кредитного портфеля суму проблемних позик: $6,7 - 0,45 = 6,25$ млрд грн, тоді:

$$PK = \left(6,25 - \frac{6,25}{0,7} 0,4 \right) 0,05 = 0,134 \text{ млрд грн.}$$

Загальна сума страхових резервів за кредитними операціями: $134 + 176,78 = 310,78$ млн грн.

Разом витрати від операцій з кредитування юридичних осіб: $1,09 + 0,31 = 1,4$ млрд грн.

Доходи, отримані від кредитування: $6,7 \cdot 0,237 = 1,59$ млрд грн.

Валовий прибуток без оподаткування та адміністративних витрат: $1,59 - 1,4 = 0,19$ млрд грн.

Отже, річна рентабельність кредитного портфеля за корпоративним кредитом становить:

$$\frac{0,19}{6,7} = 2,8 \%$$

Для розрахунку ефективності споживчого кредитування візьмемо частки програм кредитування на 1 січня 2004 р. та кредитний портфель Приват-Банку станом на 1 січня 2005 р., що становив 3,1 млрд грн.

“Авто в кредит” – 30,77 %, “Житло в кредит” – 8,4 %, решта (інші споживчі кредити), більша частка з яких “Розстрочка”, – 60,83 %.

В абсолютному значенні відповідно: 954,80 млн грн, 276,20 млн грн, 1873 млн грн.

Сальдо проблемних кредитів – 37,5 млн грн.

$$PK_{\text{пробл.}} = \left(37,5 - \frac{37,5}{0,8} 0,15 \right) 0,5 = 15,24 \text{ млн грн.}$$

де 0,8 – середній перший внесок по кредитах трьох програм (20 %)².

Розрахуємо загальний резерв від можливих кредитних втрат:

$$3103 - 37,5 = 3065,5 \text{ млн грн.}$$

Для подальшого розрахунку рентабельності у розрізі програм виведемо резерви в частках за програмами кредитування: “Авто в кредит” – 943,25 млн грн

(30,77 % загального портфеля), “Житло в кредит” – 260,65 млн грн (8,4 % загального портфеля), “Розстрочка” – 1861,6 млн грн (60,83 % загального портфеля).

$$PK_A = \left(943,25 - \frac{943,25}{0,8} \cdot 0,4 \right) 0,05 = 23,58 \text{ млн грн};$$

$$PK_{\text{Ж}} = \left(260,65 - \frac{260,65}{0,7} \cdot 0,4 \right) 0,05 = 5,59 \text{ млн грн};$$

$$PK_P = \left(1861,6 - \frac{1861,6}{0,9} \cdot 0,4 \right) 0,05 = 51,71 \text{ млн грн}.$$

До стандартних додаткових доходів за програмами “Авто в кредит” та “Житло в кредит” можна включати кошти, отримані від страхування об’єктів застави. Але, оскільки доходи від страхування об’єктів застави не враховані в розрахунках ефективності корпоративного кредитування, доцільно їх не враховувати і в цьому розрахунку, а обмежитися іншими супроводжуючими заходами. За програмою “Авто в кредит” це доходи, отримані від особистого страхування позичальників: $954,8 \cdot 0,007 = 6,68$ млн грн. Дохід від щомісячної комісії за кредитне обслуговування (0,5 % від обсягу кредиту): $954,80 \cdot 0,005 \cdot 12 = 57,29$ млн грн. Всього за програмою “Авто в кредит” додаткові доходи становитимуть 63,97 млн грн.

За програмою “Житло в кредит” доходи, отримані від особистого страхування позичальників, становитимуть: $276,2 \cdot 0,007 = 1,93$ млн грн. Дохід від щомісячної комісії за кредитне обслуговування (0,5 % від суми кредиту): $276,2 \cdot 0,005 \cdot 12 = 16,57$ млн грн. Доходи від співпраці з ріелтерами (1–1,5 % від оціночної вартості об’єктів нерухомості): $\frac{276,2}{0,7} \cdot 0,015 = 5,92$ млн грн. Всього за цією програмою додаткові доходи становитимуть 24,42 млн грн.

За програмою “Розстрочка” цілком прийнятно отримати додаткові доходи від щомісячної комісії. При відсотковій ставці 30 % річних вона може становити 1 % від суми кредиту, тобто $1873,00 \cdot 0,01 \cdot 12 = 224,76$ млн грн.

Розрахунок вартості ресурсної бази з урахуванням обов’язкових резервів на залучені кошти здійснюється за стандартною методикою:

$$\text{“Авто в кредит”} : \frac{954,8}{94} 100 = 1015,7 \text{ млн грн};$$

$$\text{“Житло в кредит”} : \frac{276,20}{94} 100 = 293,83 \text{ млн грн};$$

$$\text{“Розстрочка”} : \frac{1873}{94} 100 = 1992,55 \text{ млн грн}.$$

Подальший розрахунок вартості ресурсної бази доцільно проводити у формі таблиці (табл. 1).

Узагальнюючи розрахунок ефективності споживчого кредитування, поєднаємо отримані результати в табл. 2.

Таблиця 1

Розрахунок вартості ресурсної бази для програм споживчого кредитування, млн грн

Місяць	Залишок боргу на початок місяця	Сума погашення основного боргу за місяць	Вартість ресурсної бази, (Ряд. 2 – Ряд. 3)0,153 12
<i>“Авто в кредит”</i>			
Січень	1015,70	80,17	11,93
Лютий	935,53	80,69	10,91
Березень	854,84	80,56	9,89
Квітень	774,28	81,95	8,85
Травень	692,33	82,70	7,80
Червень	609,63	84,05	6,73
Липень	525,58	84,89	5,64
Серпень	440,69	86,01	4,55
Вересень	354,67	87,29	3,43
Жовтень	267,38	88,29	2,30
Листопад	179,09	89,53	1,15
Грудень	89,56	89,56	0,00
Разом			73,18
<i>“Житло в кредит”</i>			
Січень	293,83	23,19	3,45
Лютий	270,64	23,34	3,15
Березень	247,29	23,31	2,86
Квітень	223,99	23,71	2,55
Травень	200,28	23,92	2,25
Червень	176,36	24,31	1,94
Липень	152,04	24,56	1,63
Серпень	127,49	24,88	1,31
Вересень	102,60	25,25	0,99
Жовтень	77,35	25,54	0,66
Листопад	51,81	25,90	0,33
Грудень	25,91	25,91	0,00
Разом			21,12
<i>“Розстрочка”</i>			
Січень	1992,55	157,27	23,40
Лютий	1835,28	158,30	21,38
Березень	1676,98	158,04	19,37
Квітень	1518,94	160,77	17,32
Травень	1358,17	162,24	15,25
Червень	1195,94	164,88	13,15
Липень	1031,06	166,54	11,02
Серпень	864,51	168,73	8,87
Вересень	695,78	171,25	6,69
Жовтень	524,53	173,21	4,48
Листопад	351,33	175,63	2,24
Грудень	175,69	175,69	0,00
Разом			143,17

Таблиця 2

Розрахунок прибутковості програм споживчого кредитування, млн грн

Програма споживчого кредитування	Кредитний портфель	Відсоткова ставка за кредитами (річних), %	Сума отриманих доходів за схемою "ануїтет" за 12 місяців	Стандартні додаткові доходи	Витрати на залучення депозитних ресурсів	Сформовані резерви від можливих кредитних втрат	Валовий прибуток
"Авто в кредит"	954,80	20	105,18	63,97	73,18	23,58	72,39
"Житло в кредит"	276,20	20	30,43	24,42	21,12	5,59	28,14
"Розетрочка"	1873,00	30	313,54	224,76	143,17	51,71	343,42
Разом	3104,00		449,15	313,15	237,47	80,88 + 15,24 = 96,12	428,71

За зведеними даними цієї таблиці розраховується рентабельність портфеля споживчих кредитів:

$$\frac{428,71}{3104,00}100 = 13,81\%.$$

Отже, рентабельність кредитного портфеля за споживчими кредитами більше рентабельності портфеля корпоративних клієнтів майже у п'ять разів. При цьому необхідно враховувати додаткову дохідність у разі включення в розрахунок додаткових доходів від страхування об'єктів застави за програмою "Авто в кредит". Фінансовий ефект від страхування об'єктів застави корпоративного бізнесу значно менший. Тарифи при страхуванні цілісних майнових комплексів, нерухомості, іншого рухомого майна та спеціальних машин в декілька разів менші, ніж тарифи зі страхування легкових авто. Тому рентабельність кредитного портфеля роздрібного бізнесу може перевищувати корпоративний на більшу величину. Але врахувати частки об'єктів застрахованого майна при кредитуванні юридичних осіб складно. Тому доцільно не брати до уваги при розрахунку ефективності доходи від страхування об'єктів застави.

З викладеного можна зробити такі висновки:

1. Різниця дохідності портфеля споживчих кредитів становить:

$$\frac{3104,00}{449,15 + 313,15}100 = 24,5 \%$$

2. Вона перевищує дохідність корпоративних позичок, яка становить 23,7 %.
3. Дохідність найпоширеніших позичок за програмою "Стандартна розстрочка" має таке співвідношення з корпоративними, як 28,7 : 23,7.
4. Таким чином, за наведеними показниками споживчі позички є ефективнішими порівняно з операціями з кредитування юридичних осіб.

¹ Цифры недели // Бизнес. — 2005. — № 11. — С. 44.

² Внутрішній сайт ПриватБанку. — http://10.1.100.120:86/info/index1.stm?fileName=d3_7_2_127_42r.html.